

VÝVOJ V EVROPĚ A V ČESKÝCH ZEMÍCH VE 2. POL. 19. STOLETÍ

- 1) Anglie ve 2. polovině 19. století
- 2) Francie za Napoleona III.
- 3) Sjednocení Itálie a Německa
- 4) Rusko v 2. polovině 19. století (sociální, ekonomické a politické poměry v Rusku)
- 5) Bachův absolutismus
- 6) České země v Habsburské monarchii

1) ANGLIE V 2. POLOVINĚ 19. STOLETÍ

Období vlády královny **Viktorie** (tzv. viktoriánské období). Narodila se r. **1819** jako jediná dcera Edwarda z Kentu a Victorie ze Sachsen- Coburg- Rothy. **V roce 1840** se provdala za prince Alberta. Viktorie přivedla na svět devět synů a dcer. Byla velmi schopnou panovnicí a ctěla parlamentní tradice. Největší oporou jí byl její manžel Albert. **V roce 1861** Albert předčasně zemřel na tyfus. Stahovala se z veřejnosti, ale i přes to se dál věnovala panovnickým záležitostem. **V roce 1876** se Viktorie stala císařovnou Indie – britské impérium se během jejího panování desetinásobně zvětšilo. **22. ledna 1901**- umírá v Osbornu. (Novým králem je Eduard VII.)

Hospodářský růst:

Z Anglie se stala nejrozvinutější hospodářská velmoc. Začala se zabývat přechodem na těžký průmysl (výroba železnic, strojů, lokomotiv). V roce **1851**- uspořádána **první průmyslová výstava Londýně**. Londýn se stal centrem obchodu. Celá Anglie byla považována za největší finanční velmoc (⇐ zisky z Indie a dalších kolonií). Představili se na ní především vystavovatelé z Anglie a z britských kolonií, ale také z dalších zemí Evropy i ze zámoří. Na finanční úspěch londýnské výstavy navázaly v letech 1853 a 1854 méně významné průmyslové výstavy v New Yorku.

Vnitřní politika:

Stabilní parlamentní demokratický systém. Výkonnou moc měla vláda ⇒ zodpovídá se parlamentu. Zde jsou 2 politické strany: a) *Toryové*- lpěli na starých tradicích, později vznik konzervativní s. b) *Whigové*- směřovali k pokrokům, později z jejich myšlenek vzniká liberální strana.

1. *volební reforma* – r. **1865**
2. *volební reforma* – r. **1867** ⇒ rozšíření hlasovacího práva. Právo volit měla i městská maloburžoazie, bohatí sedláci, dělníci předáci.
3. *volební reforma* – r. **1884** ⇒ volební právo bylo rozšířeno na 60% Angličanů. Nemohli volit ženy a nemajetní.

„*Sufražetky*“ = hnutí za práva žen. Bojovaly za právo účastnit se voleb.

Proslavily se žhářstvím, demonstrovaly, rozbíjely výlohy. Až r. 1928- získaly ženy volební právo.

80. léta 19. století

A) *emancipace dělnického hnutí*

- Dělníci zakládají strany- **1881**- Sociálně demokratická federace, **1884**- Socialistická liga
1900-1906- Labour party (dělnická strana)

B) *boje irských poslanců za samostatnost*

-**1867**- povstání, ale je poraženo

-**1921**- Irsko získává nezávislost

Ulster se stává součástí VB, ale dnes je součástí Irska.

Zahraniční politika

Anglie měla velké zisky především z kolonií. Nejvýznamnější kolonií byla Indie.

Indie - „korunní kolonie“

- zdroj bavlny, kávy, čaje, juty, koření, obilí

- byla hlavním odbytištěm anglického zboží
- důležitý strategický bod.
- Britové odtud expandovali do Barmy, Malajska, Afganistanu.

Britové pronikali i do Číny. Zde se **1840-1860** uskutečnily tři **Opiové války**. Západní obchodníci ale nebyli spokojeni s obchodními podmínkami, a tak k císařskému dvoru byly vysílány diplomatické mise s požadavky otevření několika přístavů a dalších výhod. Čínský císař však mise odmítal. ⇒ Opiové války, které donutily Čínu přijmout velmi *nevýhodné podmínky*:

- otevření všech čínských přístavů západním obchodníkům
- postoupení Hongkongu Británii
- povinný nákup obrovského množství indického opia.

Územní zisky Anglie:

- 1867**- získali Kanadu
- 1875**- zisk Suezského průplavu
- 1882**- získali pod svou nadvládu Egypt
- 1888**- Súdán
- 1901**- získali Austrálii
- 1907**- Nový Zéland
- 1910**- Jihoafrickou unii

Všechna získaná území měla statut dominií ⇒ původnímu obyvatelstvu byl přiznán určitý podíl na správě, ale většinou tato území řídili Britové.

1899- 1902 –Búrské války

Anglie X původním nizozemským kolonistům (Búrové) na jihu Afriky. Britové měli za cíl vytvořit kolonie od severu až k jihu, narazili na odpor Francouzů střetli se u Fašody - začali vyjednávat, dohodli se na spolupráci proti Německu.

2) FRANCIE ZA NAPOLEONA III.

r. 1848- ve Francii je revoluce → prezidentem –Ludvík Napoleon.

1851- provedl Ludvík **převrat** a ustanovil se na dalších deset let prezidentem.

1852- se ustanovil císařem a své jméno změnil na Napoleon III. Takto vládne až do roku 1870.

1852- 1870- období císařství.

Za vlády Napoleona III. Došlo k obrovskému růstu v hospodářství. Zavedl veřejné práce pro nezaměstnané. Za jeho vlády dochází k přestavbě Paříže. Vznikla celá řada nových bulvárů. Francie se stává kulturním a módním centrem Evropy. **1860**: dochází k **úpadku** hospodářského vzestupu. Levné výrobky z Anglie se dostávají do Francie → hospodářské potíže. Této situace využívají: republikáni, monarchisté.

Zahraniční politika:

Byla výbojná i koloniální (nejvíce kolonizovali Středozezemí).

Zahraniční politika byla zaměřena proti Rusku.

1853: tzv. Krymská válka- VB+FR = porazili Rusko

1861- podnikl Napoleon výpravu do Mexika, chtěl získat Mexiko jako koloniální říši. Nakonec ale museli Mexiko opustit (1867).

1864- byl otevřen Suezský průplav

Prusko francouzská válka byla dalším neúspěchem Napoleona

4. 9. 1870- Končí císařství a nastává 3. republika. Vše prozatímní vlády stojí republikánské vláda.

Tato vláda podepisuje příměří s Pruskem.

10. 5. 1871- Frankfurtský mír- Francie ztrácí Alsasko, části Lotrinska. Byly to nejbohatší části Francie.

PO ROCE 1870- dochází k hospodářské krizi → Francie musela platit válečné náhrady (tato krize byla způsobena stagnací a poklesem investičních akcií). Proti republikánům se silně postavili demokraté. Parlament vydává novou ústavu. Vzniká silný prezidentský systém (prez. MacMahon).
1877- parlamentní volby, republikáni vítězí.

3) SJEDNOCENÍ ITÁLIE A NĚMECKA

ITÁLIE

Po r. 1848- je Itálie rozdrobena na **8 celků**. Většina se nacházela na severu a spadala pod nadvládu Rakouska. Tato roztroušenost byla příčinou pomalého rozvoje. Itálie se rozvíjela nerovnoměrně. Velké rozdíly byly mezi severem a jihem. **Sever**: průmyslový (strojírenství, hutnictví, bavlnářství) ✕ **Jih**: odkázán na zemědělskou výrobu, velmi zaostalý.

Sjednocovací proces

a) republikánské hnutí: Garibaldi, Mazziny

b) sardinský král: Viktor Emanuel

2. pol. 19. st. - začal Garibaldi spolupracovat s Emanuelem. Sardinské království se stalo vedoucí silou sjednocovacího procesu.

1859 - Rakušané jsou poraženi u Magenty a Solferina ⇨ ztrácí vliv v Itálii do **r. 1871**- vliv Francie na střední Itálii, Řím spadl pod jejich nadvládu.

1859 - ztrácí Milánsko a Lombardii

1861 - vyhlášeno Italské království- v čele Viktor Emanuel

1866 - připojuje Benátky

1870 - obsadil papežský stát s Římem. Teprve během r. 1870 získává papež vliv pouze ve Vatikánu.

1871 - Řím je prohlášen za hlavní město Itálie.

Při sjednocení byly patrné rozdíly mezi severem a jihem. Země se vyvíjela pomalu. V této době byla pro Itálii charakteristická nestabilita. Ve společnosti se objevovali nacionalisticky smýšlející lidé.

NĚMECKO

Existovaly 3 koncepce sjednocení Německa:

- 1) Revoluční a demokratické řešení- jednotná demokratická republika s německy mluvícím obyvatelstvem Rakouska.
- 2) Monarchistické maloněmecké řešení- sjednocení Německu pod nadvládou Pruska
- 3) Monarchistické velkoněmecké řešení- sjednocení pod nadvládou Habsburské monarchie a Rakouska.

1849 – 1866 - zápas o nadvládu v Německu. Prusko bylo hospodářsky silnější a mělo podporu většiny německy mluvících obyvatel.

1859 - Prusko vytvořilo – **celoněmecký Národní spolek** (předsedali v Něm). Rakousko mělo v této době problémy s udržení mnohonárodnostní monarchie

1866: prusko- rakouská válka. Odehrávala se především na území Čech. Jednalo se o válku, která měla rozhodnout o převaze v Německu. Během **r. 1866** - zvítězilo Rakousko pouze v jedné **bitvě 27.**

6. 1866 u Trutnova. Další významná bitva: 3. 7. 1866- **bitva u Sadové**. Rozhodující bitva v jejímž čele stál Helmut Moltke.

Po porážce Rakouských vojsk:

- Rozpuštěn frankfurtský sněm
- Prusko zřídilo Severoněmecký spolek
- Rakousko muselo uznat připojení Šlesvicka k Prusku
- Dále předali Hannoversko, Hesensko Prusům a museli zaplatit reparace.
- Museli přenechat Benátky Itálii

- Museli souhlasit s pruskými plány na sjednocení Německa
- Museli souhlasit, že se nestanou členy sjednoceného Německa.

Byl rozpuštěn také německý spolek. Naopak vznikl Severoněmecký spolek. Členem bylo 21 městských států. Tomuto spolku předsedalo Prusko a pruský král byl také prezidentem spolku.

1870 - Prusko- francouzská válka. Vedení se ujal Helmut Moltke. Velmi rychle obsadil Strasburg. V červenci obklíčil Méty. V září porazil Francouze u Sedanu. Zajistil tak kapitulaci Francie a zajal Napoleona. V lednu **1871 ve Versailles** bylo podepsáno **příměří**. ⇒ Vyhlášeno německé císařství

Německo:

- Spolkový stát, složen z 25 států.
- Rozhodující pozici mělo Prusko.
- Císařem Německa byl pruský král.

1. německým císařem byl **Vilém I. od r. 1861** vládne jako pruský král. Od 1871-1888 vládne jako německý císař. Říšským kancléřem byl Otto von Bismarck (železný kancléř).

Německé císařství fungovalo jako federace:

2-komorový parlamentní systém – Bundesrat = senát (voleni reprezentanti jednotlivých států) a Bundestag = sněm (zde se jednalo o stranách). Volit mohli jen muži od 25 let. Po Vilémovi I. vládne Vilém II. - poslední německý císař a pruský král.

4) RUSKO V 2. POLOVINĚ 19. STOLETÍ

Mikuláš (1825-1859)

Usiloval o absolutistickou vládu. Velmi těžce trestal odpůrce režimu. Omezil přístup ke vzdělání. Využíval služeb tajné policie. Odmítal vliv západu. Prosazoval nevolnictví. Prohrál v krymské válce r.1853. Na sklonku jeho vlády došlo k velké vlně migrace.

Alexandr II. (1859- 1881)

1861 - zrušil nevolnictví, provedl reformu v soudnictví podle evropského vzoru. Oddělil justici od ostatní správy. Provedl také reformu v administrativě → vytvořil místní správy = zemstva, **r. 1870** založil **městské samosprávy**. Částečně zrušil cenzuru. Rozvoj školství. Reforma v armádě – vojenská služba byla změněna z 25 let na 6 let.

Rozvoj průmyslu (textilní, potravinářský průmysl). Výstavba železnic, na jihu Ruska se nacházeli uhelné a železnorudné doly.

1863-1864: Polské povstání- Poláci chtěli samostatnost, chtěli být nezávislí. Povstání však bylo špatně zorganizované. Polsko nemělo vlastní armádu → neúspěch!! Rusko zrušilo zbytky polské autonomie. Přeměnili název na „Území Pověselské“

Zahraniční politika

Růst území, rozlohy. Politika byla výbojná. Rusové získali: Finsko, Polsko, Besarábii, Kavkaz, Kazachstán, Sachalin, Amur. oblast.

1864-1865- podmanili si celou střední Asii. Kolonizovali Sibiř, Dálný Východ.

1877- Rusko turecká válka- Turci byli poraženi. Rusko získalo rozhodující vliv na Balkáně. Od Turecka se odtrhlo Bulharsko. nezávislost získalo Srbsko, Rumunsko, Černá Hora.

Alexandr III. (1881-1894)

„Doba útlaku a netolerance“

obnoven absolutismus a cenzura. Stát měl dohled nad univerzitami. Zavedeno ortodoxní pravoslaví.

Mikuláš II (1894- 1917)

† zastřelen 1918.

Rusko bylo největším producentem Fe na světě. Rostly dělnické nepokoje (klesala mzda, a rostla pracovní doba).

1898- sociální demokratická strana Ruska. V Minsku zastávali levici „eseři“.

1902- ve straně byli socialisté. Vznikla literární strana- kadeti.

1902-1905- Rusko-Rakouská válka- Zvítězilo Rakousko, Japonci získali Jižní Sachalin, Mandžusko a Koreu.

Ruské revoluce 1905-1907

22. 1. 1905- Začala Ruská revoluce- „krvavá neděle“

Šlo o krvavou demonstraci Petrovských dělníků, předali carovi petici za zlepšení pracovních podmínek. Car začíná střílet do davu. Zemřelo 5000 lidí. Tady tímto okamžikem začíná revoluce.

1907- revoluce byla potlačena. Car začíná opět absolutisticky vládnout.

1913- vznikla samostatná strana bolševiků. Představitelem byl Lenin. Strana usilovala o nastolení socialistického režimu.

5) BACHŮV ABSOLUTISMUS (1851-1859)

Alexander Bach byl rakouský konzervativní politik, ministr spravedlnosti a ministr vnitra Jeho působení na počátku vlády Františka Josefa I. je spojeno se (znovu)zavedením centralizace moci. Jelikož Bach patřil k hlavním iniciátorům nového systému, byl po něm v Českých zemích pojmenován jakožto Bachův absolutismus.

Bachův absolutismus

Opíral se o početné četnictvo, armádu a speciální policejní složky.

Byl velmi důsledný a soustavnější než Metternichův.

Byl proti národním a demokratickým hnutím.

Ochraňoval šlechtu a německé obyvatele.

S Bachem spolupracoval Felix Schwarzenberg a Fridrich Kübeck.

r. 1851- František Josef I. vydal **tzv. Silvestrovské patenty** ⇒ obnova absolutismu.

- reformy prováděl pouze on
- omezil zemskou samosprávu
- omezil občanské svobody

r. 1855- uzavřel **konkordát s církví** ⇒ byla úzce spojena se státem. Byla zbavena státního dohledu, získala značná privilegia hlavně ve vládní správě.

Hospodářská politika

Hospodářský růst se zrychloval. Byla zaváděna průmyslová výroba. Rozvoj potravinářského průmyslu: cukrovary, lihovary, pivovary. Strojírnoství bylo na velmi dobré úrovni, rozvoj železnic a průmyslu (Vítkovice, Kladno). Rozvoj poštovní služby (1850 – 1. poštovní známky). V 60. letech používání telefonu, telegrafu ⇒ položení podmořského kabelu pro telegrafní spojení Afriky s Amerikou.

1859 - odstraněny zbytky cechovních organizací. Jsou nahrazeny živnostenskými organizacemi. – svoboda podnikání

- rozvoj peněžnictví
- burzy s cennými papíry
- banky si půjčují peníze na továrny

Zahraniční politika:

V 60. letech je neúspěšná

- 1) **1859** prohrává Rakousko **válku s Itálií**
- 2) v **Krymské válce** jsou Rakušané neutrální

Po Krymské válce se monarchie ocitá v mezinárodní izolaci. Absolutismus přináší větší neúspěchy.

6) ČESKÉ ZEMĚ V HABSBURSKÉ MONARCHII

František Palacký byl zbaven všech funkcí a věnoval se pouze své vědecké činnosti. J.K.Tyl musel opustit Prahu, poté se živil jako kočovný herec. Umírá r. 1856 na jeho pohřbu zazněla píseň Kde domov můj? **1856 umírá K.H.Borovský**, před tím byl deportován do Brixenu. Na pohřbu mu Dává B. Němcová na hlavu trnovou korunu jako symbol mučednické smrti. Roku **1854** - omezena výuka na čes. školách. V 50. letech existovala cenzura tisku. Byly zakázány veškeré politické spolky. Existují polit. vězni: Frič, Sabina, Sladkovský. V Čechách je 39 % německého obyv. na Moravě 29 %. Roku **1858- je vydán Almanach Máj**. Mácha byl považován za buřiče. Spisovatelé se snažili navazovat na díla, která vznikla v češtině (Kytice, Babička). **1. 1. 1861- 1. číslo Národních listů**- J. Grégr. Reprezentovali měšťanskou politiku. Byly liberální. Byl zde publikován Riegrův nástin čes. polit. programu: - šlo mu o národ. Rovnoprávnost-o občanská práva – o rozsáhlou samosprávu.

Politický život

2 strany:

- 1) Staročeši- F. L. Rieger, F. Palacký (liberálně konzervativní)
- 2) Mladočeši- sladkovský, Neruda, Grégr, sládek, Arbes (radikálně demokratická)

Hl. společným **programem se stala**: samostatnost Čech v rámci monarchie a federalizace říše na spravedlivém národnostním základě.

Po r. 1861 se rozvíjí česká kultura (Hlahol)

1862- zakládají Fügner a Tyrš **Sokol**

1882- 1. všesokolský slet v Praze (na Střelec. ostrově)

vzniká: spolek lékařů (Purkyně), Náprstkovo muzeum, Májovci, rozvoj malířství (Mánes, K. Purkyně, Jar. Čermák)

7) POJMY:

liberalismus- je politický směr, pro který je svoboda základní politická hodnota. Původně vznikl v 19. století ve Španělsku a má kořeny v evropském osvícenství.

konzervatismus - demokratický směr. Jeho podstatou je důraz na řád a pořádek, důraz na soukromé vlastnictví. Hlavní charakteristikou je otevřená tendence bránit se rychlým změnám a podporovat tradiční normy. Konzervativci jsou pak protějškem radikálů a revolucionářů.

socialismus - klade hlavní důraz na solidaritu. Věří, že by ekonomika i další odvětví společnosti měly být do značné míry centrálně řízeny. Zahrnuje také komunismus.

marxismus - byl založen Karlem Marxem a rozvinul ho Friedrich Engels. Základním dílem je Kapitál. Na marxistické ideologii je založen také komunismus. Základem marxismu je materialismus: třídní boj mezi vykořisťovateli a vykořisťovanými.

bolševismus - je původně politická skupina v ruské sociální demokracii, která přijala Leninovu představu uspořádání strany. Protože šlo o většinu vedení (bolševitstvo). Leninovým přívržencům se začalo říkat bolševici. Bolševismus následně označuje Leninovu představu revoluční centralizované politické strany s pevnou ideologií.

anarchismus - odmítá státní moc, formální centralizovanou organizaci a právní řád, přičemž tvrdí, že lidská společnost se umí spravovat lépe bez těchto překážek k dosažení maximální svobody.

radikalismus - Pojem **radikální** se začal používat během pozdního 18. století jako politologické označení stoupenců důkladných nebo extrémních společenských změn, které by ve větší nebo menší míře zahrnovaly změny sociálního řádu. Historicky došlo k nárůstu raných radikálních požadavků týkajících se svobody a volební reformy ve Velké Británii během americké a francouzské revoluce, do té míry, že někteří radikálové začali požadovat republikánské zřízení, zrušení šlechtických titulů, přerozdělení vlastnictví a svobodu tisku. V 19. století se ve většině Evropy začal pojem radikální používat pro označení progresivní liberální ideologie.

demokracie (*vláda lidu*). Forma politického zřízení a zdrojem veškeré moci je lid. V obecné formě demokracie se menšina v rámci daných politických organizačních struktur podřizuje rozhodnutí většiny. V širším slova smyslu termín demokracie označuje i soubor názorů a postojů jednotlivce k okolnímu světu, ke společnosti.

VĚDA A VYNÁLEZY V 19. ST. A NA ZAČÁTKU 20. STOLETÍ.

Rozvoj vědeckých oborů. Pokrok v chemii, fyzice, přírodních vědách.

Karl Benz- konstrukce aut. Továrny vznikají v r.1925.

Rudolf Diesel- konstrukce spalovacích motorů na naftu.

Dunlop- nejdříve působil jako zvěrolékař, poté vynalezl pneumatiku na jízdní kolo.

Faraday- magnetoelektrický stroj (dynamo).

T.A.Edison- zdokonalil žárovku, zkonstruoval elektrárny. Vynalezl např. fonograf, kameru nebo mikrofon.

Fr. Křižík- proslavil se u nás podobně jako Edison. Elektrárny, osvětlení, tramvaje.

W. Weber- telegraf

A. Nobel- dynamit

Daguere- fotografie

Emil Berlinder- jako 1. zachytil zvuk na gramofonovou desku. Vynalezl gramofon.

Laurin a Klement- motocykl Slavia, poté vynalezli automobil. Od roku 1908 vyrábí nákladní auta a autobusy v Kopřivnici.